

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

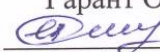
Кафедра філософії та міжнародної комунікації

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
Інна САВИЦЬКА
“_____” _____ 2023 р.

“СХВАЛЕНО”
на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації
Протокол № 7 від “14” лютого 2023р.
Завідувач кафедри
Валентина КУЛЬТЕНКО

”РОЗГЛЯНУТО”
Гарант ОНП 033 «Філософія»
 Віра ДОДОНОВА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОЛОГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ КОНТРАКУЛЬТУРИ

спеціальність **033 Філософія**
освітня програма **033 Філософія**
Гуманітарно-педагогічний факультет
Розробник: доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та
міжнародної комунікації Віра Іванівна Додонова

Київ – 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	03 Гуманітарні науки	
Рівень вищої освіти	третій	
Освітній ступінь	доктор філософії (PhD)	
Спеціальність	033 – Філософія	
Освітньо-наукова програма	Філософія	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Реферат		
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна, вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	2
Семестр	3	3
Лекційні заняття	15 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	10 год.
Лабораторні заняття	–	–
Самостійна робота	105 год.	130 год.
Індивідуальні	–	–
Кількість тижневих аудиторних годин	4 год.	–

Метою навчальної дисципліни «Екологічні імперативи контркультури» є вивчення феномену контркультури, усвідомлення екологічної складової контркультури та її значущість для функціонування і розвитку сучасного суспільства. Сутність контркультури – нонконформістське прагнення до реанімації духовного потенціалу сучасної культури на основі ідеології «нового аскетизму» та «постматеріальних цінностей».

Завданнями курсу є ознайомлення з неорієнталістськими культурами (даосизм, дзен-буддизм, кришнаїзм), пов'язаними з трансперсонально-пантеїстичною орієнтацією віри, заснованої на любові до всіх форм життя. Контркультура позначила прагнення пошуку нової – екологічної модальності розвитку, у якій утилітарно-споживча установка на експлуатацію природи обмежується установкою на її зберігання.

Вивчення освітньої компоненти «Екологічні імперативи контркультури» забезпечує цілий ряд загальних, та спеціальних компетенцій. Зокрема, вона формує:

Інтегральну. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні

проблеми у сфері філософії, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

ЗКу8. Вміння формувати дослідницьке поле власного наукового дослідження у відповідності до сучасної парадигми наукового знання.

СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

СК6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СКу7. Знання предметної області філософії та розуміння сутності професійної діяльності, вміння об'єктивно та неупереджено викладати основні проблеми філософії.

СКу8. Здатність до інтерпретації та узагальнення текстів, володіння текстологічною культурою філософа.

СКу9. Здатність виявляти та пропонувати шляхи вирішення соціально-філософських, антропологічних, інвайроментальних проблем.

СКу11. Здатність критично осмислювати події та явища сучасного життя, використовувати філософську рефлексію для формування власної світоглядної позиції, усвідомлювати моральну відповідальність за результати власної наукової діяльності, вміння використовувати філософські знання для роз'яснення глобальних проблем сьогодення.

Результати навчання

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН5. Планувати і виконувати теоретичні дослідження з філософії та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань

щодо досліджуваної проблеми.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

РНу13. Знання основних тенденцій розвитку науки й наукових досліджень у сучасному світі. Знання та розуміння генезису розвитку філософської думки. Вміння та навички виокремлювати на підставі знання напрямів і течій історії філософії актуальних соціально-філософських проблем та здійснення їхнього аналізу.

РНу14. Знання та розуміння закономірностей і підстав розвитку світогляду та образу людини у різних соціокультурних та цивілізаційних середовищах та вміння пропонувати шляхи вирішення соціально-філософських, антропологічних, інвайроменталістських проблем відповідно до запитів сьогодення.

РНу16. Знання та розуміння закономірностей розвитку глобальних проблем людства, тенденцій еволюції світогляду та образу людини у різних соціокультурних середовищах та вміння на їхньому тлі ставити та вирішувати важливі наукові та педагогічні проблеми. Знання впливових концепцій і стратегій, в межах яких формується проблематика екологічної філософії, біоетики.

РНу17. Вміння та навички критичного аналізу подій та явищ суспільного життя, використання філософської рефлексії для формування власної світоглядної позиції, усвідомлення моральної відповідальності за результати власної наукової діяльності. Вміння та навички корелювання досягнення філософської думки з природничими, політичними, етичними знаннями.

РНу18. Знання та розуміння сутності та причини змін у поглядах на світ і людину. Вміння та навички аналізувати сучасні проблеми екосистеми та її вплив на розвиток суспільства, аналізувати напрямки діяльності суспільства в умовах екокризи. Вміння та навички ефективно використовувати філософський інструментарій в процесі аналізу усіх аспектів сучасного соціокультурного буття людства, й, особливо, в українському контексті.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Людина і природа в філософському та культурологічному дискурсах.

Сучасні підходи до визначення природи, як сукупності всього суцього в матеріальному світі. Світ неживої, живої та соціально-організованої природи. Розуміння природи як сукупності умов існування людини і суспільства, їх життєвого середовища, що включає літосферу, гідросферу, атмосферу, біосферу. Основні етапи взаємодії природи і суспільства: біогенний, техногенний, ноогенний. Шляхи вирішення протиріч в системі природа і

суспільство. Людське буття як центральна проблема філософської антропології. Розуміння людини як єдність природного, соціального, тілесного, духовного начал. Погляди Е. Агацці на культуру як ідеальну модель, перспективістську сферу належного, що пронизує всю ієрархію людської діяльності. Культура як ціннісно-сміслова сфера («аксіосфера»), що втілює ментальний світ ноєматичних репрезентацій людського мислення, що об'єктивується в креативній діяльності особистості, результатом якої є культура предметності.

Тема 2. Динаміка екологічних проблем в культурно-цивілізаційному вимірі.

Екологічна складова сучасних глобальних проблем. Джерела та передумови глобальної екологічної кризи. Класифікація глобальних проблем сучасності. Екологічний есхатологізм як ймовірна альтернатива людського майбутнього. Необхідність формування єдиної планетарної свідомості як запоруки врятування Планети від екологічної катастрофи. Статичний і динамічний аспекти аналізу культурних феноменів. Контркультура як момент зміни культурних процесів, переходу від однієї стадії культурного розвитку до іншої. Приклади проявів контркультури: (давньоіндійський буддизм, рух киніків елінізму, ранньопостольне християнство, гуманізм епохи Відродження, богемний модернізм Нового часу, романтизм епохи Просвітництва) тощо.

Тема 3. Еко-антропо-соціальна тотальність як підґрунтя екологічної свідомості в постіндустріальному суспільстві

Методологічні пошуки дослідження та вирішення протиріч у площині «людина-природа». Обмеженість бінарних опозицій «людина-природа», «людина-суспільство», «суспільство-природа». Методологічні переваги еко-антропо-соціальної тотальності як світоглядного підґрунтя сучасного інвайроменталізму. Постмодерністські інтенції проти будь-якого виду центризмів щодо людського буття.

Тема 4. Неорусоїзм як явище контркультури

Ідеї Ж.-Ж.Руссо про людську природу, природний та громадянський стани та його гасло «Назад до природи». Незворотність людського прогресу та його природні обмеження. Зміст поняття «неорусоїзм». Теоретичні обрії та соціальні практики сучасного неорусоїзму. Приклади проявів неорусоїзму. Критика тез футурологів, що прогнозують свідому відмову людини від досягнень цивілізації.

Тема 5. Суспільство споживання проти нового аскетизму

Концепт «суспільство споживання». Ідеї Ж. Бодріяра щодо суспільства споживання. Розрізнення вітальних потреб людини та квазі-потреб, що штучно формуються маркетинговими службами та підживлюють товарний фетишизм і споживацькі інстинкти. Розрізнення матеріальних та постматеріальних цінностей. Концепція «нового аскетизму», її переваги і недоліки.

Тема 6. Ціннісні імперативи молодіжної контркультури другої половини XX століття (бітники, хіпі, «нові ліві»)

Аксіологічні пріоритети молодіжної контркультури. Еволюція контркультурного руху на Заході. Три хвилі молодіжної контркультури середини XX століття: бітники (1950 роки), хіпі (1960 роки), «нові ліві» (1970 роки). Інституціональна специфіка контркультурних рухів другої половини XX – початку XXI століть. Основні напрямки пошуків альтернатив суспільства масового споживання в умовах загострення екологічної кризи.

Тема 7. Антропокосмічні орієнтації сучасного інвайроменталізму

Дефініція інвайроменталізму. Антропокосмічні орієнтації особистості як відповідність між людським розумом та його космічним оточенням. Генеза антропокосмізму в працях Сергія Подолинського і Володимира Вернадського. Концепт ціннісно-сислового універсуму Сергія Кримського. Екологічні інтенції сучасних синкретичних рухів (харізмати, дзен-буддизм, кришнаїзм, неодаосизм, фемінізм), заснованих на любові до всіх форм життя.

Тема 8. Нонконформістські та радикальні течії в західній контркультурі

Провідна інтенція контркультури – нонконформістське прагнення до реанімації духовного потенціалу сучасної культури на основі руху «релігійного відродження», в ході якого вироблялась ідеологія нового аскетизму та постматеріальних цінностей. Радикальне втручання екологічних організацій в реалізацію природо-руйнуючих проєктів та прийняття відповідних рішень. Екологічний радикалізм та екофашизм. Екоактивізм Грети Тунберг.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
Лекція 1. Людина і природа в філософському та культурологічному дискурсах.	1	15	2	2			11	20					20
Лекція 2. Динаміка екологічних проблем в культурно-цивілізаційному вимірі	2	20	2	4			14	20	2	2			16
Лекція 3. Еко-антропо-соціальна тотальність як підгрунтя екологічної свідомості в постіндустріальному суспільстві.	3	20	2	4			14	20	2	2			16
Лекція 4. Неорусоїзм як явище контркультури	3	20	2	4			14	20	2	2			16
Лекція 5. Суспільство споживання проти нового аскетизму	5	20	2	4			14	20	2	2			16
Лекція 6. Ціннісні імперативи молодіжної контркультури другої половини 20 століття (бітники, хіпі, «нові ліві»).	6	20	2	4			14	20	2	2			16
Лекція 7. Антропокосмічні орієнтації сучасного інвайроменталізму	7	20	2	4			14	15					15
Лекція 8. Нонконформістські та радикальні течії в західній контркультурі	8	15	1	4			10	15					15
Разом	10	150	15	30			105	150	10	10			130

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми
1	Людина і природа в філософському та культурологічному дискурсах
2	Динаміка екологічних проблем в культурно-цивілізаційному вимірі
3	Еко-антропо-соціальна тотальність як підгрунття екологічної свідомості в постіндустріальному суспільстві
4	Неорусоїзм як явище контркультури
5	Суспільство споживання проти нового аскетизму
6	Ціннісні імперативи молодіжної контркультури другої половини ХХ століття (бітники, хіпі, «нові ліві»)
7	Антропокосмічні орієнтації сучасного інвайроменталізму
8	Нонконформістські та радикальні течії в західній контркультурі

6. Контрольні питання для визначення рівня засвоєння знань аспірантами.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Національному університеті біоресурсів і природокористування України» від 26 квітня 2023 р., протокол № 8, залік з вибіркової дисципліни «Екологічні імперативи контркультури» виставляється з урахуванням роботи здобувача в семестрі та за результатами відповіді на підсумковій співбесіді.

Орієнтовні запитання для заліку

1. Сучасні підходи до визначення природи, як сукупності всього суцього в матеріальному світі.
2. Світ неживої, живої та соціально-організованої природи.
3. Розуміння природи як сукупності умов існування людини і суспільства, їх життєвого середовища, що включає літосферу, гідросферу, атмосферу, біосферу.
4. Основні етапи взаємодії природи і суспільства: біогенний, техногенний, ноогенний.
5. Шляхи вирішення протиріч в системі природа і суспільство.
6. Розуміння людини як єдність природного, соціального, тілесного, духовного начал.
7. Погляди Е. Агацці на культуру як ідеальну модель, перспективістську сферу належного, що пронизує всю ієрархію людської діяльності.
8. Культура як ціннісно-сміслова сфера («аксіосфера»), що втілює ментальний світ ноематичних репрезентацій людського мислення.

9. Динаміка екологічних проблем в культурно-цивілізаційному вимірі. Класифікація глобальних проблем сучасності.
10. Екологічна складова сучасних глобальних проблем.
11. Джерела та передумови глобальної екологічної кризи.
12. Екологічний есхатологізм як ймовірну альтернатива людського майбутнього.
13. Необхідність формування єдиної планетарної свідомості як запоруки врятування Планети від екологічної катастрофи.
14. Статичний і динамічний аспекти аналізу культурних феноменів. Контркультура як момент зміни культурних процесів, переходу від однієї стадії культурного розвитку до іншої.
15. Приклади проявів контркультури: (давньоіндійський буддизм, рух киніків елінізму, ранньопостольне християнство, гуманізм епохи Відродження, богемний модернізм Нового часу, романтизм епохи Просвітництва).
16. Еко-антропо-соціальна тотальність як підґрунтя екологічної свідомості в постіндустріальному суспільстві.
17. Постмодерністські інтенції проти будь-якого виду центризмів щодо людського буття.
18. Ідеї Ж.-Ж.Руссо про людську природу, природний та громадянський стани та його гасло «Назад до природи».
19. Незворотність людського прогресу та його природні обмеження.
20. Неорусоїзм як явище контркультури
21. Критика тез футурологів, що прогнозують свідому відмову людини від досягнень цивілізації.
22. Ідеї Ж. Бодріяра щодо суспільства споживання.
23. Матеріальні та постматеріальні цінності.
24. Концепція «нового аскетизму», її переваги і недоліки.
25. Аксиологічні пріоритети молодіжної контркультури.
26. Еволюція контркультурного руху на Заході.
27. Три хвилі молодіжної контркультури середини ХХ століття: бітники (1950 роки), хіпі (1960 роки), «нові ліві» (1970 роки).
28. Інституціональна специфіка контркультурних рухів другої половини ХХ – початку ХХІ століть.
29. Основні напрямки пошуків альтернатив суспільства масового споживання в умовах загострення екологічної кризи.
30. Антропокосмічні орієнтації сучасного інвайроменталізму
31. Генеза антропокосмізму в працях Сергія Подолинського і Володимира Вернадського.
32. Концепт ціннісно-сміслового універсуму Сергія Кримського.
33. Екологічні інтенції сучасних синкретичних рухів (харізмати, дзен-буддизм, кришнаїзм, неодаосизм, фемінізм), заснованих на любові до всіх форм життя.

34. Нонконформістські та радикальні течії в західній контркультурі
35. Контркультурний рух «релігійного відродження».
36. Радикальне втручання екологічних організацій в реалізацію природоруйнуючих проєктів та прийняття відповідних рішень.
37. Екологічний радикалізм та екофашизм.
38. Екоактивізм Грети Тунберг.

7. Методи навчання.

Методами навчання є способи взаємопов'язаної діяльності викладача зі здобувачами вищої освіти, що спрямовані на засвоєння останніми знань та набуття вмінь і навичок, що передбачені програмою дисципліни.

Під час навчального процесу використовуються такі методи навчання:

Залежно від походження інформації: словесні (розповідь, лекція, пояснення, діалог, дискусія, робота з першоджерелами та навчальними матеріалами), наочні (ілюстрування, демонстрація), практичні методи (вправи, написання самостійної роботи, підготовка авторських тез та публічний виступ на науково-практичних семінарах).

За характером навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, пошуковий (евристичний), дослідницький.

За ступенем керівництва навчальною роботою: самостійна робота під керівництвом, проте без контролю викладача під час написання реферату.

Вивчення програмного матеріалу та набуття професійних компетенцій здобувачами здійснюється у формі:

Лекцій – стрункий, логічно завершений, проблемно-орієнтований виклад викладачем проблем філософії науки, під час якого здобувачі вищої освіти пасивно сприймають матеріал. Водночас лекція передбачає встановлення зворотного зв'язку, тим самим активізуючи навчально-пізнавальну діяльність здобувачів вищої освіти.

Семінарів – здобувачі вищої освіти завчасно готуються до попередньо визначеної програмою теми та безпосередньо на занятті обговорюють винесені на обговорення питання та/чи тексти, дискутують, висловлюють власну дослідницьку позицію.

Семінарів-дискусій – здобувачі вищої освіти завчасно готуються до заняття, на якому мають можливість вільно обмінюватися думками на певну тему, дискутувати, аргументовано відстоюючи власні погляди чи дослідницьку позицію. Формами семінарів-дискусій є рольові та ділові ігри, кейс-стаді, створення ситуації пізнавальної новизни, тренінги, діалог і полілог з аудиторією, мозковий штурм. Такі семінари формують вміння висловлювати власні думки, аргументовано відстоювати свої переконання, критично оцінювати власні погляди, толерантно та з повагою приймати іншу позицію.

Презентацій – виступ перед аудиторією з метою представлення результатів самостійної роботи здобувача вищої освіти з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо з метою здобуття навичок публічного представлення результатів власного дослідження.

Публічної презентації наукових результатів – здобувачі вищої освіти мають можливість готувати тези доповідей та публічно презентувати їх на наукових семінарах, організованих кафедрою філософії та міжнародної комунікації. Публічне представлення наукових результатів сприяє розвитку навиків наукового письма, вміння зацікавлювати результатами власних наукових досліджень та дискутувати з науково-професійною спільнотою.

8. Форми контролю.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Національному університеті біоресурсів і природокористування України» від 26 квітня 2023 р., протокол № 8, вивчення здобувачами вищої освіти вибіркової дисципліни «Екологічні імперативи контркультури» супроводжується поточним контролем, проміжною та підсумковою атестацією.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання поставлених завдань.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи. Проміжна атестація здобувачів вищої освіти з курсу «Екологічні імперативи контркультури» проводиться після опрацювання кожної теми у вигляді тестування.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою. За таких умов від допускається до підсумкової атестації, що у формі заліку.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Національному університеті біоресурсів і природокористування України» від 26 квітня 2023 р., протокол № 8.

Таблиця 1.

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Оцінка національна	Рейтинг здобувача вищої освіти, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни

R_{ДИС} (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи R_{НР} (до 70 балів):

$$R_{\text{ДИС}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$$

Критерії оцінювання знань з курсу «Екологічні імперативи контркультури»

Відмінно (90-100 балів)

- повне виконання всіх обов'язкових та вибіркового завдань;
  - ґрунтовні знання з курсу, зокрема, основні етапи взаємодії людини і природи, розвитку контркультурного руху та відповідних соціальних практик;
  - розуміння і вміння аналізувати основні тенденції розвитку інвайроменталізму;
  - правильне обґрунтування положень екологічної контркультури конкретними текстами мислителів даного напрямку;
  - володіння категоріальним апаратом філософської антропології та культурології;
  - послідовний виклад матеріалу з висновками в кінці відповіді;
  - вільне володіння нормами сучасної української літературної мови.
- Допускається 1-3 неточності у викладі матеріалу, які не впливають на правильні висновки чи рішення, отриманий високий результат.

Добре (75-89 балів)

- повне виконання всіх обов'язкових завдань;
- правильне з'ясування основного змісту матеріалу відповідно до визначеного завдання;
- уміння виділяти основні етапи та чинники розвитку контркультурного руху;
- знання наріжних проблем інвайроменталізму та характер висвітлення їх у науковій літературі;
- володіння категоріальним апаратом та методикою філософської антропології та культурології;
- послідовний виклад матеріалу;
- вільне володіння нормами сучасної української мови.

Допускається 1-2 неточності у використанні понятійного матеріалу, незначні погрішності в узагальненнях та висновках, які не впливають на загальний добрий рівень виконаного завдання.

Задовільно (60-74 балів)

- виконання 50-70 % обов'язкових завдань;
- зміст матеріалу викладено частково, з недотриманням в окремих випадках послідовності;
- здобувач поверхово застосовує теоретичні знання для вирішення практичної проблеми;

- часткові знання фактичного матеріалу та методів інвайроменталізму;
- помилки при поясненні понять;
- недостатнє володіння нормами сучасної української мови.

Незадовільно (0-59 балів)

- виконання менше 30 % обов'язкових завдань;
- невміння розкрити основний зміст завдання;
- нездатність формулювати висновки;
- відсутність елементарних знань основних тенденцій розвитку контркультурного руху;
- незнання категоріального апарату;
- слабе володіння нормами сучасної української літературної мови.

11. Рекомендована література.

Основна:

Антропосфера: сучасні інтерпретації. Монографія / М. М. Кисельов., Т. В. Гардашук, С. І. Грабовський. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2015. – 192 с

Апель К.-О. Екологічна криза як виклик дискурсивній етиці / Карл-Отто Апель // Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. – К.: Лібра, 1999. – С. 413-454.

Борейко В.Э., Подобайло А.В. Екологічна етика. Навчальний посібник. – Київ: Фітосоціоцентр, 2014. – 116 с.

Гардашук Т. В. Концептуальные измерения экологизма / Т. В. Гардашук. К:Издательство ПАРАПАН, 2005. – 200 с.

Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини – шанування природи. Монографія / А. М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 2010. – 416 с.

Кисельов М. М. Концептуальні виміри екологічної свідомості. / М. М. Кисельов, В. Л. Деркач, А. В. Толстоухов та ін. – К.: Парапан, 2003. – 312 с.

Кисельов М. М. Понятійний апарат та закони сучасної екології: Навч. Посіб. / М. М. Кисельов. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 184 с.

Кисельов М.М. Біологічна етика в системі практичної філософії // Практична філософія. — Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/bioetica/Kiselev.htm>

Крисаченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посібник / В.С. Крисаченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.

Маєр-Абіх Клаус Міхаель. Повстання на захист природи. Від довкілля до спільнотствіту. / Міхаель Клаус Маєр-Абіх. Переклад з нім., післямова, примітки Анатолія Єрмоленка. – Київ: Лібра, 2004. – 196 с.

Сидоренко Л. І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси. авч. посібник / Л. І. Сидоренко. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2002. – 152 с.

Сушина І.Г. Екологічний імператив контркультури в контексті проблеми відношення людини до природи. Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04. Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вєрнадського. – Сімф., 2004. – 20 с.

Сушина І. Г. «Життєвий світ» і культура: аксіологічна інтерпретація / І.Г. Сушина // Філософські обрії. – 2012. – Вип. 28. – С. 112-123.

Шкляр А. Етика благоговіння перед життям А. Швейцера: філософія доброти і самовдосконалення особистості // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. – 2019. – Т. 11 (№1).

Додаткова:

Bardi U. The Limits to Growth Revisited / U. Bardi. - Springer Science & Business Media, 2011 -119 p.

Bollinger L. A., Nikolic I. Multimodel Ecologies Cultivating Model Ecosystems in Industrial Ecology / L. A. Bollinger, I. Nikolic, C. B. Davis, G. Dijkema // Journal of Industrial Ecology. Volume 19, Number 2, 2015. – P. 252-263.

Falk D. A., Palmer M. Foundations of Restoration Ecology / Donald A. Falk, Margaret Palmer, Joy Zedler. – Island Press, 2013 – 378 p.

Miller, G., Spoolman, S. Essentials of Ecology / G. T. Miller, S. Spoolman. – Stamford: Cengage Learning, 2014. – 400 p.

Understanding Society and Natural Resources: Forging New Strands of Integration Across the Social Sciences / Michael J. Manfredi, Jerry J. Vaske, Andreas Rechkemmer, Esther A. Duke. – Springer, 2014. – 261p.

Brouwer D. Principles of Ecology: An overview of environmental management for all students of ecology / David Brouwer. – NSW Agriculture, 2015. – 119 p. 10. Clewell A. F., Aronson J. Ecological Restoration: Principles, Values, and Structure of an Emerging Profession / Andre F. Clewell, James Aronson. – Society for Ecological Restoration International, Island press, 2007. – 216 p.

Closed Ecological Systems, Space Life Support and Biospherics / Mark Nelson, Nickolay S. Pechurkin, John P. Allen, Lydia A Somova, and Josef I. Gitelson.

Handbook of Environmental Engineering, Volume 10: Environmental Biotechnology Edited by: L. K. Wang et al., Humana Press, New York, 2009. – P. 517 – 565.

Croci E. The Handbook of Environmental Voluntary Agreements: Design, 197 Implementation and Evaluation Issues. Environment & Policy (Vol. 43) / Edoardo Croci. – Springer Science & Business Media, 2006. – 395 p.

Filar J. A., Haurie A. Uncertainty and Environmental Decision Making: A Handbook of Research and Best Practice / Jerzy A. Filar, Alain Haurie. – Springer Science & Business Media, 2010. – 338 p.

Human Dimensions of Ecological Restoration Integrating Science, Nature, and Culture / Dave Egan, Evan E. Hjerpe, Jesse Abrams. – Island press, 2011. – 410 p.

Jarvis J. Peter Ecological Principles and Environmental Issues / J. Peter Jarvis. –Harlow : Prentice Hall, Pearson Education, 2000. – 303 p.

Jorgensen S. E., Fath B. D. Encyclopedia of Ecology / S. E. Jorgensen, B. D. Fath. – Netherland, Elsevier, 2008. – 4122 p.

Lowe P., Whitman G., Phillipson J. Ecology and the social sciences / P. Lowe, G. Whitman, J. Phillipson // Journal of Applied Ecology, 46, 2009. – P. 297–305.

Miller G., Spoolman S. E. Essentials of ecology. Fifth edition / G. Miller, S. E. Spoolman. – Cengage Learning, 2008. – 384 p.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. (укр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ae-lib.org.ua>

2. Сайт Українського філософського фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philosophy.ua>

3. Сайт філософсько-літературного журналу „Логос” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ruthenia.ru/logos/>